

Wspomnienie o Profesorze Hienadziu Cychunie

Memories of Professor Hienadź Cychun

Profesor Hienadź Cychun (30.10.1936–18.10.2024)¹ był wybitnym uczonym, znakomitym reprezentantem historii językoznawstwa białoruskiego i sławistycznego, znanym w świecie sławistycznym z ogromnej wiedzy teoretycznej. Związany

¹ Zdjęcie zrobione w 70. Rocznicę urodzin Hienadzia Cychuna pobrano ze strony Instytutu Językoznawstwa NANB: http://www.iml.basnet.by/naviny/20-10-2024-svietlaj-pamiaci-hienadzia-apanasavica%E2%80%A630101936-%E2%80%9318102024?fbclid=IwY2xjawGcqt1leHRuA2FlbQIxMAABHZxvUaDW0k0BRQe9k1tL1TrRSx7uxfPXiqL4ceOw4UDLeT7-DLVJV0albQ_aem_sWkajvcEF0j_IGJ41RGn8g

na stałe (formalnie od 1958 do 2007, faktycznie – do ostatnich dni swojego życia) z Białoruską Akademią Nauk, z Instytutem Językoznawstwa im. Jakuba Kołasa, Oddziałem Językoznawstwa Ogólnego i Słowiańskiego, cieszył się dużym autorytetem naukowym w środowisku lingwistycznym.

Profesor Cychun to niestrudzony i konsekwentny w poszukiwaniach badacz. Uznany autorytet moralny w nauce i życiu społecznym. Pracował (tak na etacie, jak i bez finansowania) do ostatnich dni swojego życia. Praca naukowa była treścią Jego istnienia. W pracy badawczej był człowiekiem wymagającym tak od siebie, jak i od innych.

Fundamentalne wykształcenie z bułgarystyki otrzymał w okresie aspirantury na Uniwersytecie Leningradzkim, później zaś dzięki samodzielnej i wyteżonej pracy w ścisłym kontakcie z bułgarskimi językoznawcami. Problematyka bułgarska okazała się perspektywiczna; początkiem Jego zainteresowań naukowych były zagadnienia języka i kultury macedońskiej; szczególne podejście do języka macedońskiego wzmocniło pozycję H. Cychuna jako obiektywnego badacza studiów nad problematyką arealnej dyferencji języków południowosłowiańskich. Zasługą Uczzonego było wyjaśnienie złożonej arealnej typologii języków południowosłowiańskich; ważnej problematyki języków ligi bałkańskiej, dzięki czemu dokonało się logiczne przejście do studiów arealno-genetycznych.

Do kanonu prac slawistycznych należą Jego publikacje poświęcone studiom porównawczym i komparatystycznym języków wschodnio- i południowosłowiańskich. Profesor Cychun opisywał języki słowiańskie z perspektywy swego białoruskiego etnosu i swej białoruskiej tożsamości. Pięknie ujął to Profesor Pawło Hrycenko, dyrektor Instytutu Języka Ukraińskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie:

Завжди – не зважаючи на різні політичні мінливі вітри – гонорував, що він білорус, підкреслено боронив у науці і в повсякденному житті свою мову і свою національну гідність! Із високої любові до свого національного, білоруського, виросла Його глибока повага до інших слов'янських мов і культур, що спонукало до невтомної праці у їх пізнанні й поширенні, пропагуванні².

Pierwsze spotkanie z Profesorem H. Cychunem wiąże się z moim kilkumiesięcznym pobytom naukowym w Białoruskiej Akademii Nauk (BAN) w roku 1987. To w Oddziale Językoznawstwa Ogólnego i Słowiańskiego Instytutu Językoznawstwa im. Jakuba Kołasa BAN dane mi było uczestniczyć w zebraniach naukowych prowadzonych przez (wówczas) docenta Hienadzia Cychuna. Wśród uczestników tych spotkań byli m.in.: Wiaczesław Werenicz, Iwan Łuczyc-Fiedarec, Iwan Jaszkin, Fiodor Klimczuk i Paweł Michajłow. Zwieńczeniem każdego wykładu i następującej po niej dyskusji było podsumowanie ich przez prowadzącego. Imponowała mi wówczas, jako młodemu badaczowi, erudycja Wykładowcy, troska o aktualizację

² Przywołana opinia pochodzi z prywatnej korespondencji do autora niniejszego tekstu.

wiedzy slawistycznej, prowadzenie na bieżąco aktualnej bibliografii (w epoce, kiedy nie było nawet myśli o Internecie) i wpajanie standardów pracy badawczej na najwyższym poziomie.

W Oddziale Językoznawstwa Ogólnego i Słowiańskiego BAN Hienadź Cychun pracował od roku 1962, tj. od początku powstania tej jednostki, kierował zaś nią w latach 1992–2007.

Ważnym wkładem badawczym Profesora Cychuna, wiodącego specjalisty w dziedzinie białorutenistyki i slawistyki, są prace nad leksyką języka białoruskiego i jej związkami z leksyką innych słowiańskich i pozasłowiańskich języków. Inspirująca slawistów do dalszych badań okazały się Jego liczne studia o paralelach leksykalnych białorusko-południowosłowiańskich, a także organizowane przez Uczzonego międzynarodowe konferencje o białorusko-innosłowiańskich izoleksach, w konsekwencji przyczyniły się one do ożywienia wymienionego kierunku badań.

Doceniany jest wkład Profesora Cychuna w badania slawistyczne w różnych obszarach, szczególnie w pracach nad etnogenezą Słowian; ważna jest w tym rola *Słownika etymologicznego języka białoruskiego* i wkład Uczzonego w jego opracowanie i wydanie.

Istotne znaczenie w aspekcie slawistycznym mają teoretyczne prace dotyczące klasyfikacji gwar poleskich. Ważny wkład dla białoruskiej slawistyki stanowi udział Hienadzia Cychuna w fundamentalnym projekcie pt. *Atlas etnolingwistyczny Polesia*, zapoczątkowany w latach 60. XX w. pod kierunkiem Nikity I. Tołstoja i następnie realizowany do roku 1986 (tj. katastrofy w Czarnobylu). Profesor Cychun był stałym uczestnikiem międzynarodowych etnolingwistycznych ekspedycji, podtrzymując w ten sposób interdyscyplinarny humanistyczny kierunek badań na Białorusi.

Ważną dziedziną badawczą Hienadzia Cychuna była dialektologia białoruska. Poświęcenie się problematyce terytorialnych odmian języka białoruskiego widać w wieloletnim kolektywnym uczestnictwie w ekspedycjach terenowych dla potrzeb kartoteki *Leksykalnego atlasu gwar białoruskich* w pięciu tomach (1993–1998) oraz w pięciotomowym *Słowniku turowskim* (1982–1987).

Polskie środowisko slawistyczne wysoko ceniło sobie współpracę z Profesorem Cychunem, co najdobitniej wyraziła profesor Elżbieta Smułkowa w wielu swoich publikacjach. Profesor położył też duże zasługi w kształceniu slawistyczne polskich studentów (wieloletnia praca dydaktyczna na kierunku filologia białoruska Uniwersytetu w Białymstoku).

Wielce znaczący był wielokrotny udział Uczzonego w konferencjach naukowych w Polsce (m.in. organizowanych przez Zakład Białorutenistyki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie).

O wysokiej pozycji międzynarodowej Profesora H. Cychuna na mapie slawistycznej świadczą liczne wystąpienia z referatami na Międzynarodowych Kongresach Slawistycznych (MKS), zaczynając od IX (1983) Kongresu w Kijowie, a następnie – XII (1998) w Krakowie, XIII (2003) w Lublanie, XIV (2008) w Ochrydzie, XV

(2013) w Mińsku. Był honorowym członkiem Prezydium MKS, uczestniczył też w pięciu specjalistycznych komisjach MKS.

Był uczonym o międzynarodowym autorytecie: członek kolegiów redakcyjnych wielu czasopism naukowych m.in. na Litwie, w Bułgarii, Polsce, Rosji; honorowany najwyższymi odznaczeniami na Białorusi i w Bułgarii.

Śp. Profesor Hienadź Cychun pozostanie w pamięci wszystkich tych, którym dane było z Nim współpracować, jako wybitny Uczony i jako Człowiek otwarty na potrzeby innych.

Feliks Czyżewski

<https://orcid.org/0000-0003-0899-1972>